

FS

5282

09

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

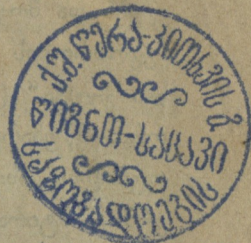
40 121

94

5282

ქართული
ბიბლიოთეკა

~~99~~
A

ს ი ტ უ ზ ა

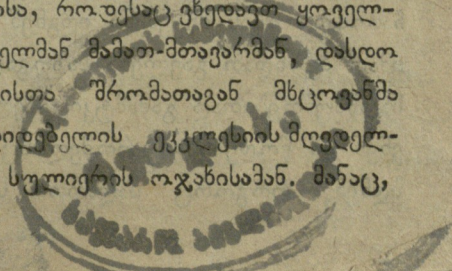
თქმული იმერეთის ეპისკოპოსის ყოვლად-სამკდელო გაბრიელის დასაფლავების დღეს მის მაღალ-ყოვლად უსამკდელოკობის უწმიდესის სინოდის წევრის, ქართლ-კახეთის მთავარ-ეპისკოპოსის, სჭაბუკეჯლის ექსარქოსის ვლადიმერის მიერ.

„შემოკრბით, რათა მოგიხსნათ თქვენ, რაჟა შუგემთხვევის თქვენ უკანსკუნელსა დღეთსა, შემოკრბით და ისმინეთ ძეთა იაკობისთა, ისმინეთ ისრაილ, მამისა თქვენისა“ (შესაქმ. 49, 1-2)

ესრედ ეტყოდა მომაკვდავი მამათ-მთავარი იაკობი თვისს შვილებს და შვილი-შვილებს, როდესაც ისინი ღრმა მწუხარებით უკანასკნელად გარეშე-მორტყმოდნენ სარეცელს მისის სიკვდილისას და კეთილ-მოკრძალებითის ძრწო-ლით ისმენდნენ წინასწარმეტყველურს სიტყვებს მისის ლოცვა-კუთხევისას. როდესაც აკუთხა თვისი შვილები რიგ-რიგობით, ერთი მეორის შემდგომ, მამათ-მთავარმა ყოველთა წინაშე გამოაცხადა თვისი უკანასკნელი ნება, რათა ისრაილის (იაკობის) შვილებმა დაკრძალონ თვისი მამა იმ მღვიმეში, სადაც აბრა-ამი განისვენებდა, შემდეგ თავი დასდო თვისის სარეცელის სასთუმალზედ და განუტევა სული. „და დაკრძნენ იაკობის ძენი ჰიქსა ზედა მამისა თვისისასა და ტირადნენ მას ზედა და ამოიწეს უყოფდნენ მას“ (შესაქმ. 50, 1)

ეს დიადი, გულის შემზარავი „დაზადებაში“ გამოხატული სურათი აწინ-დელს ჟამს უნებლიედ წარმოუდგება ჩვენს ფიქრსა, როდესაც ვხედავთ ყოველ-სავე, რაც ხდება ჩვენს გარშემო. აქაც, ვით ძველმან მამათ-მთავარმან, დასდო თავი სიკვდილის სარეცელზედ და განისვენა თვისთა შრომათაგან მსტოვანმა მოხუცმა, უზუცესმან საქართველოს მართლმადიდებლის ეკლესიის მღვდელ-მთავართ შორის, მამამან მრავალ-რიცხოვანის სულიერის ოჯახისაჲმან. მანაც,

FS 5282 09

ვით მოყვარულმან ისრაელმან, უკანასკნელად თვის გარშემო შეჰკრიბა მახლობელნი და შორეულნი, მორჩილი და ერთგული შეიღებები და შეილი შეიღებები და მოუწოდა ყველას, ვინც მასთან იყო შეკავშირებული ნათესაობის, მეგობრობის და პატივის-ცემის მტკიცე კავშირითა. მოუწოდა და „შეიძახა მთელი ქალაქი“ (მათ. 21, 10) ქუთაისი და მასთან ერთად მთელი იმისი ერცელი, ღრმა მწუხარებით ზარ-დაცემული, სამწყსოც. აღურაცხელის სიმრავლით, ღრმა ღუმილით ისინი, როგორც მომაკედავის მამის მოყვარული შეიღებები, ღმობიერნი, მტირალნი და მლოცავნი გარეშემორტყმიან სარეცელსა მისსა, რათა უკანასკნელად მოისმინონ მისი ანდერძი, მიიღონ მისგან უკანასკნელი ღოცვა კურთხევა და შემდეგ „დაეცნენ ზისსა ზედა მისსა“ და იტირონ მასზედ ღოცვებრივის გოდებითა და ეამბორონ უკანასკნელისა ამბორობითა.

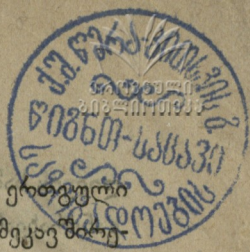
„შემეკრებით და ისმინეთ ქეთა ისრაელისათა, ისმინეთ ისრაელ, მამისა თქვენასა“

მოკლე არ იყო, თითქოს ასე გელაპარაკებათ თქვენ განსვენებული თვის კუბოდგან, მოკლე არ იყო დღენი მოგზაურობისა ჩემისანი ღეთის მიერ კურთხეულის მშობლიურის მიწის კიდეთა შორის; მოწყალე უფალმა მარგუნა სამსახური სასარგებლოდ ეკვლესიისა და სამშობლოისა წელთა არა შვირე რიცხვის განმავლობაში; ბევრი რამ ვნახე, კეთილიც და ბოროტიც კაცის სავალს გზებზედ, ბევრი რამ ჭეშმარიტად მახარებდა, ბევრის გამო ღრმად ვიტანჯებოდი, და აწ გადავსციდი რა საზღვარსა საიქიო ცხოვრებისას, არ შემიძლია არ გაუწყოთ თქვენ ის, რითიც აღსავსეა გული ჩემი“.

„თქვენდამი, მწყემსნო ქრისტეს სიტყვიერისა სამწყსოისანო, ყოფილნო ჩემნო მახლობელნო თანაშემწენო და თანა-მშრომელნო, თქვენდამი, ჩემო რუბიმ და სიმეონო, პირმშო შეიღებო იმ ძვირფასის ოჯახისა, რომელსაც ესტოვებ, თქვენდამი მომართული პირველი სიტყვა, მტკიცე მცნება მამისა თქვენისა. ჩემის გულის ღრმა მწუხარებით არ დავმაღაე თქვენგან იმას რომ, ვითარცა „დაბადება“ იტყვის, გეშორდებიან და ყველას სვედრს ვწაზუდ მიდიან მწყემსნი უწინდელისა შთამომავლობისა და მათთან ერთად ჰქრებიან ის გარდმოცემანიც, რომელთ ხასიათის, სულ-გულის თანახმად ისინი აღსარულებდნენ თვისსა სამსახურსა. წმიდა სარწმუნოება და ეკლესია არიან ერთნი მხოლოდ უცვალვებელნი ყოველსა დროსა; ეკლესიის მსახურნი კი მსვლელობენ საუკუნოის მოძრაობის ზედ-გაველენის ქვეშე და მათ შეეძინებიან თანამედროვე ჰაზრები, მიმართულებანი და ლტოლვილებანი. ამ ჰაზრის მხრით უწინდელის ჩამომავლობის მწყემსნი იდგენენ თვისის ხარისხის და მოწოდების სიმაღლეზედ; იმათ ჰქონდათ გაველენა საზოგადოებაზედ, მოძღვრებითის, შემრიგებელის და სარწმუნოებითად გამამტკიცებელის ძალითა. ისინი სრულიად ერთგულნი იყვნენ იმ წოდებისა, რომელსაც ატარებდნენ, ისინი თვისსა საქმეს აღსარულვებდნენ, როგორც საღმრთო საქმესა და უგალობდენ უფაქსა, სანამ მათში არ

ქვეყნად ჯამხარი ცხოვრებისა, რომელიც უნათებდა ყოველთა სახლსა შინა მყოფთა. ისინი კი არ პირმოთნებდნენ წინაშე დროის ხასიათისა, არამედ ყოველგან შეჰქონდათ სიტყვა კეთილ-გონიერული, მოძღვრებითი; ისინი არ ეძიებდნენ თავის გამოჩენას სოფლის მკვიდრთა წინაშე, რომელნიც თვით მოდიოდნენ ძიებად მათგან ნათლისა თვისთა სულიერთა უძღურებათათვის, და არც უხვევდნენ სხვა და სხვა გზებზედ; ისინი მთელს თვისს სიცოცხლეს სწირავდნენ საღმრთო საქმესა. მოიფიქრეთ, როგორი მოპოვებაა მრევლად-წოდებულის ოჯახისათვის ესრეთი მწყემსი. თქვენ თვით უწყით, თუ რამდენია ის უხილავი ძაფები, რომლებითაც მწყემსი შეკავშირებულია თვისს სამწყსოსთან! მისი სიტყვა ხალხის გულში აღვიძებს კეთილს ჰაზრს და გრძნობას, მისი ლოცვა მოჰყვანს ღვთიურს კურთხევას შინაურს ცხოვრებასა, მისი ღვთის-მსახურება აღაგზნებს ჩვენს კეთილ-მორწმუნებას და ღმობოვრებას, მისი აღსარება შთაიჭრება სულში და გამოიწვევს სინანულსა, თვით მისი შეხედულება, სულიერის მამისა, შეაჩერებს ყოველს ცუდს ჰაზრს და ბოროტს საქმესა. ჩემო მეგობრებო! ნუ გაგიტაცებენ თქვენ სხვა და სხვა გვარი თანამედროვე მიმართულებანი, ესრედ უცხონი და შეუფერებელნი თქვენის მაღალის ხარისხისათვის, ნუ შეგეძინებთ თქვენ ჩვენის დროის ცვალებადი ჰაზრები, ბევრის ესრედ მომხიბლავნი, ნუ შეგარყევენ თქვენ მეცნიერული, გარეგნობით ღრმა, მაგრამ ცალმხრივნი გამოკვლევანი იმ პირთა, რომელნიც ელენან უარყოფის გზითა. გთხოვთ თქვენ მთელის ჩემის თქვენდამო სიყვარულითა, დაიცვეთ თქვენის სიცოცხლის დასასრულამდის სრულის ხელ-შეუხებლობით მთელი სიმკაცრე ჭეშმარიტად მართლმადიდებელ ეკკლესიურ რწმუნებათა და ერთგულება თქვენის მწყემსურის მოვალეობისადმი, და მაშინ რაზომ უკიდურეს ხარისხამდისაც უნდა მიადწიოს საუკუნოსი გატაცებამ ყოველგვარის მანებელის, ქრისტიანობის და ეკკლესიის წინააღმდეგის ჰაზრებით, თქვენ იქნებით უვნებელნი და ერთად ოქროპირთან შეგიძლიათ ხმა-მალლა თქმა: „ძღაიერი ტაღლები, ცხოვრების ქარიშხალი, მაგრამ მე არ მეშინის დასწრებისა, რადგანაც კლდეზედ კსდგაგარ, დახედრიალას ქარიშხალმან, დაე გამძაფრდნენ ტაღლები; ისინი მე კერას მანებენ“. ამ მაგარს კლდეზედ რომ იდგეთ, ცხოვრების ზღვის მეტად შფოთიანის ტაღლების ცემის ზემოთ, და ამავე დროს მოყვისადმი ქრისტიანობრივის სიყვარულით გამსჭვალული იყენეთ და თქვენთა მოძღვართა ღვთისუფლის მაგალითებით გამხნეებდებოდეთ, თითოეულს თქვენგანს საღმრთო მადლის თანა-შემწეობით შეუძლია იყოს ჭეშმარიტს ანგელოს-მფარველად ყოველთა, რომელნიც იღუბებთ იქვიანობის, ურწმუნოების, ცოდვის და სასო-წარკვეთილების უფსკრულში. არ დაემაღავე შენგან, კეთილო, მეტად საყვარელო ჩემო სამწყსოვო, რომ, ოდესაც ეხედავდი ხალხში სამწუხარო თანამედროვე სურათს სარწმუნოების შესახებ სხვა და სხვა ჰაზროვნებისა, და გონებითის და ზნეობითის

დუღილისას, ხშირად უნებლიედ მაგონდებოდა ის კეთილი, ძველი დრო, რო-
 დესაც თქვენმა მამებმა და პაპებმა იცოდნენ სიკვდილამდისაც კი ერთგულ ყო-
 ფა ჩვენის სახალხო ცხოვრების დასაბამითის და საუკუნო საფუძვლებისა: მართლ
 მადიდებელის სარწმუნოებისა და ეკლესიისა, იცოდნენ ფიქრი და მოქმედება
 ერთობითა. ისინი არ შეთხზიდნენ თავისა თვისისათვის ახალსა „გონიერულსა
 სარწმუნოებასა“, არ აღუშენებდნენ უხილავს ღმერთს ოცნებითს და ამოც-
 ბითს საკუთონველებსა ცრუ-სახელოვანის გონების სუსტს საფუძვლებზედ; ის-
 ინი იცადნენ წმიდად მართლმადიდებელის სარწმუნოების „დოღმატებს“, მტკი-
 ცველ იდგნენ და არ ეშინოდათ ქვეშარიტების მტერთა არაერთარის ზედ-დასხმა-
 შეტყირებისა. ისინი ეკლესიასთან კავშირს არ სწყვეტდნენ და არც თხოულ-
 ბდნენ მისგან „დათმობას“ და „მორიგებას“, არ შედიოდნენ მაში (ეკლესია-
 ში) იმ განკარგულების მქნელის მდიდურობით, რომელიც (განკარგულების
 მქნელი) მიიღებს ერთსა და უარ ჰყოფს მეორესა, თანახმად თვისის გემოვნე-
 ბისა; მათ ეჭვ-შეუტანელად სწამდათ, რომ ეკლესია არის—ღვთის სახლი,
 რომლის მფლობელი თვით სული წმიდაა, სწამდათ და არსებითად შეერთდ-
 ბოდნენ მასთან, ვითარცა ცხოველნი წვერნი, რომელნიც თვისთ შორის გრძობ-
 დნენ მის (ეკლესიის) სისხლს ტრიალს, მის გულის ცეპასა. იმათთვის, რა
 ძალისაც უნდა ჰქონოდათ ფილოსოფიური ჰაზროვნება და რაზომ მდიდარნი
 უნდა ყოფილიყვნენ ცოდნათა სიმრავლითა, ჯვარცმული მაცხოვარი—ქვეშა-
 რიტი მხსნელი იყო, მადლი კი—ქვეშარიტი სულიერი ძალა, განმანათლებელი
 და მკურნალი, ლოცვა ღმერთთან შემაერთებელი საშუალება, საიდუმლოები
 ეკლესიისა—წყარო მადლისა, საეკლესიო წეს-რიგი—სასულიერო ვარჯიშობა,
 სარწმუნოებითის გრძობის მსაზრდოებელი და სულის გამაფხიზლებელი. თვით
 იმათი სახლები შინაურს ტაძრებს ჰგავდა, და მწყემსი მათში ითვლებოდა მლო-
 ცველ მეოჯახედ, თანამოსაუბრედ და მრჩეველად სისწარულის და ვაების დრო-
 სა. აწინდელი საზოგადოება ფრიად შორს დადგა ეკლესიიდან, თვისნი მისდა-
 მი მოთხოვნილებანი მან შეზღუდა მხოლოდ ერთის საჭირო წეს-რიგის აღსრუ-
 ლებითა, დასუსტდა სულიერი კავშირი, და რაღა გასაკვირველია, რომ ეკლეს-
 სიის მწყემსებს ისეთს პირებად სთვლიან, რომელნიც მათ თავს აბეზრებენ თა-
 ვიანთის ხშირის ნახვითა. მაგრამ მართლმადიდებელი სარწმუნოებაა ჩვენის ერის
 სული, წმიდა ეკლესია კი იმისი ღედა, მისი მასწავლებელი და აღმზრდელი.
 ეკლესიის ხელ-ამძღვანელობის ქვეშე აღიზარდა მისი მართლმადიდებლობითი
 ხასიათი, შედგნენ ჩვეულებანი და წესნი მისის საოჯახო და საზოგადოებრივის
 ცხოვრებისა, ეკლესიაში მას ზე-გარდმო მადლი ეფინების, ეკლესიაში განის
 წაფლების, მწუხარებს და მხიარულებს, მოიგონებს ღიღთა ამბავთა თვისის წარ-
 სულისას და მომავლის იმედს განიმტკიცებს. ის, ვით ძველად ებრაელები, მო-
 წოდებულ არს საღმრთო განგებულებით დასაცავად ქვეშარიტის ეკლესიისა;

და ის აღორძინდება და აღმალდება მხოლოდ იმდენად, რამდენად ერთგული იქნება მართლმადიდებელის ეკკლესიისა. ეკკლესიის ცხოვრებასთან შეკავშირებულია მისი საკუთარი ცხოვრება, იმის სიმრთელესთან მისი უშიშროება, იმის აღყვავებასთან მისი დიდება. გვედრით თქვენ, გაძლიერდეს და გამტკიცდეს თქვენი სარწმუნოება და ერთგულება ეკკლესიისადმი; გავრცელდეს თქვენ შორის ქრისტიანობრივი განათლება და მოეფინოს ნათელი მისი ყველგან, ყველა ქალაქებში, ყველა დაბებში და სოფლებში, ყოველს ადგილს, სადაც არის ცხოველი ქრისტიანე სული. დაე სრულ იქმნეს თქვენი სათნოება და აღმოიფხვრას ყოველი ბრიყვი ბიწიერება, გაჰქრეს ყოველივე სიბოროტე და გამეფდეს სიყვარული, ის ქრისტიანობრივი სიყვარული, რომელიც ნამდვილი განხორციელებაა ზნეობითის სისრულისა და ამასთან წინდია თვით სამქვეყნო ბედნიერებისა. სარწმუნოების და სათნოების ჩრდილს ქვეშ დაე აღორძინდეს და აღყვავდეს თქვენი ცხოვრება, საზოგადოებრივი და საოჯახო. გაკურთხეს თქვენ უჩუჩუქსძან ყოვლითა კეთილთა ქვეყნისათა, და სუფთად თქვენზედ კურთხევათა მამისა თქვენისანი უკუნისამდე“.

“და დაკარდნენ ძენი ისრაელისანი შირსა ზედა მამისა თვისისისა, ტიროდნენ და ამბარს უყოფდნენ მას“.

გრძნობ თუ არა შენ, იმერეთის კეთილო სამწყსოვო, თუ რაგორი მეტად ღირსეული მღვდელ-მთავარი დაჰქარგე?! უფალმან არგუნა მას თითქმის ნახევარ საუკუნოვანის, მეტად ძნელის, ახლოვანის, ნაყოფიერის, ეკკლესიისა და მამულის სესარგებლო სამსახურის შესრულება. ნახევარი საუკუნე დაუღალავ შრომათა; ნახევარი საუკუნე სარწმუნოების და კეთილ მსახურების ცხოველთა დეაწლთა, ნახევარი საუკუნე ეკკლესიაში მოძღვრებისა და სახარების ქეშმარიტებათა და გარდმოცემათა დაცვისა, ნახევარი საუკუნე პატროსანის, მშვიდის მსახურებისა, რომელიც წლებთან ერთად არ ბერდება, არამედ მხნევედება და გულოვანდება, ნუ თუ შეიძლება არ იგრძნოს კაცმან უნებლიეთი პატრიისცემა ასეთის პატროსანის, დიდხნოვანის მსახურების ერთის წარმოდგენილად კი და იყოს განსასვენებელი შენი პატრიასან, დაუვიწყარო თანამოძმეო და თანამუშაგო ჩვენო! ტყუილად კი არ გამოიწვია შენის გარდაცვალების ამბავმა მართლმადიდებელის საქართველოს ყოველს კუთხეში ამდენი კეთილ-შობილური მოგონებანი, ლოცვითი ხსოვნა, გულითადი მუხუხარება და ცრემლები განსაკუთრებით მწარე გრძნობებით და შენთვის ლოცვით აღსაესეა შენი დარბლებული იმერეთის სამწყსო. ოცდა-თექვსმეტ წლოვანმან შენმან მასთან სულიერმან კავშირმან ის შევასიხნო-ხორცა შენთან, მას უაღრესად მისცა უფლება შენი თვის მამად წოდებისა და მიჩნევისა. ის საკუთრად იყო საღმრთო ყანა, რომელ შიაც ჩაყრილ იქმნა თვისლი შენის განმანათლებლობითის და დიდად გამოც-

დილის სამწყემსო მოღვაწეობისა. მასზედ იყო შენ მიერ შემოკრებილი ყოველნი განძრახვანი, ყოველნი საუკეთესო ინტერესები, ყოველნი საუნჯენი შენის იშვიათის გულისა, იმის საკეთილოდ შენ შესწირე ყოველივე, რაც გიჩვენა მეცნიერებამ და საეკლესიო მართვა-გამგეობაში გამოცდილებამ, რასაც გამცნებდა შენი ნათელი და სისწორით მქცევი და გამომკვლევარი გონება, ხელ-ძღვანელებული სამღვდელ-მთავრო მადლის ძალითა. შენ მიუძღვენ მას მცნება სიყვარულისა და მოწყალეობისა, კეთილ-მსახურებისა და შრომისა და ყოველს საათს, სიტყვით და საქმით, ასწავებლი შენს საწმყსოს დაეცვა და აღესრულებია ეს მცნება. ყოველთვის მოძღვრებაში ზომის და საქმეში სიმტკიცის დამკველს, მაღლად გეჰქირა დროშა ქრისტეს საწმყსოს გამგებლისა და მზრუნველურად შრომობდი შენის ეპარქიის სიკეთისათვის. დიდს ხანს არ მომიხნა მე შენთან სამსახური, განსვენებულთა თანა-მოძმეო, ერთს და იმავე ასპარეზზედ, მაგრამ მოკლე დროის განმავლობაშიც არ შეიძლებოდა არ შენიშნულ ყოფილიყო, თუ როგორ დაუღალავად აკეთებდი ყოველსავე საქმესა, იმის მიუხედავად, რომ მოხუცებული იყავი; შენ თვით პირდაპირ უსაშუალოდ განიცდიდი ყოველსავე, და არცერთი საქმე ისე არ გაკეთდებოდა, რომ პირადად არ განგეხილა და ბრძნულად, მიუდგომელად ამ გადაგეწყვიტა. მაგრამ არა მხოლოდ ერთს თვისს ზნეობითს ძალებს სწირავდი შენის სამწყსოსის სასარგებლოდ, არამედ მასვე სწირავდი ნივთიერს საშუალებათაც. შენ სცხოვრობდი ნამდვილ ბერულად, ზომიერად და მარტივად და უმეტეს ნაწილს შენთა საშუალებათაგან სწირავდი საქველ-მოქმედო საქმეებზედ. რომელს კეთილს საქმეში არ მიგიღია ცხოველი ზნეობრივი მონაწილეობა და მისთვის არ მიგიცია საკმაო ნივთიერი შემწეობა?! ნახევარის საუკუნის განმავლობაში თვალ-ყურს ადევნებდი საქართველოში სასულიერო წოდების ცხოვრებას და კარგად შეიგნე მისნი ურიცხვნი საქიროებანი და დანახე, რომ მის შორის სიღარიბე და შეუწყვენელი სიოხლე არა ნაკლებ არიან საგრძნობელნი, ვინემ ყოველს სხვა წოდებაში, და შენის მღვდელ-მთავრულის მზრუნველობით დავალებულნი არიან თვისის კეთილ-მდგომარეობით და კეთილ-წესიერებით ყველა სასულიერო სასწავლებლები იმერეთის ეპარქიისა. შენი სიყვარული საღმრთო ტაძრების შემკულებებისადმი გულს მოდგინებით გამონახვიდა ყოველ ნაირს ღონეს და არ ზოგავდა თვისთა საშუალებათაც მათის გამშვენებისათვის. ჩვენ სიხარულით ვაცნობებდით ქრისტიანობრივის სათნოების მოყვარულებს კიდევ ბევრს რასმეს შენის ცხოვრებიდამ, მაგრამ ნუ თუ შესაძლოა „სიტყვა—მოძღვრებაში“ ერთად განხილულ იქმნეს ასეთი მრავალ-წლოვანი სიცოცხლე?! შევამოკლებთ სიტყვას, მხოლოდ შევნიშნავთ კი, რომ განსვენებული თანამოძმე იყო თვისის სამწყსოსთვის ქეშმარიტად ხე კეთილ-ჩრდილოვან ფოთლოვანი, მრავალ-ნაყოფიერი და კეთილ-ნაყოფიერი; და აჰა, როდესაც ყოვლად-შემმუსვრელმან ხელმან სიკვდილისამან მოჰკვეთა ასეთი ხე, ნუ

თუ შეუძლიათ მოითმინონ უმწუხაროდ და უცრემლოდ ასეთი დანაკლისი იმათ, რომელნიც ოცდა თხუთმეტის წლის განმავლობაში სცხოვრობდნენ ამ ხის ჩრდილ ქვეშე და სჭამდნენ მის მშვენიერს ნაყოფსა.?!

„დაჯარდით, ბენო ისრაელისანო, დაჯარდით პირსა ზედა შამისა თქვენისასა, ტიროდეთ მასზედ და ამოარს უფოდეთ უგანასგნელისა ამოარის უფათთა. ამინ.

რუსულითგან ნათარგმნი თბილისის სასულიერო სემინარიის მასწავლებლის ილია ფერხძის მიერ.

1896 წელსა.
22 დეკემბერს.

